

คำอธิบาย “ที่นอนสูงใหญ่และประณีต” ในคิลข้อ ๘

อุโบสถคิล ข้อ ๘ คือ

อุจจาसनมหาसनา เวมณิลิกขาปทํ สมาทียามิ.

(ขุ.ขุ. ๒๕/๒/๑)

“ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบททั้งดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและประณีต”

ที่นอนสูงและประณีต

คำอธิบายความหมายของที่นอนสูงและประณีต มีดังต่อไปนี้

ในคำว่า อุจจาसनมหาसन (ที่นอนสูงและประณีต) มีข้อความ ๒ อย่าง คือ

๑. อุจจาसन (ที่นอนสูง)
๒. มหาसन (ที่นอนประณีต)

เตียงนอนทั้งสองอย่างนั้นไม่เหมาะสมกับพราวาสผู้รักษาคิล ๘ คิล ๙ หรือ คิล ๑๐ และนักบวชในพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธองค์ทรงห้ามไว้ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ด้วยพระพุทธดำรัสว่า

น ภิกขเว อุจจาसनมหาसनานิ ธาเรตพพานิ. เสยฺยถิทํ. อาสนทํ ปุลฺลงฺโก โคนโก จิตฺตโก ปฏฺฐิกา ปฏฺฐลิกา ตูลิกา วิคติกา อุทฺธโลมํ เอกนฺตโลมํ กณฺณิสฺสํ โกเสยฺยํ กุตฺตกํ หตฺถตฺถรํ อสฺสตฺถรํ รตฺถรํ อชินปฺปเวณิ กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณํ สอฺตฺตรจฺจทํ อุภโตโลหิตกุปธานํ, โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกกณฺณสฺส.

(วิ.ม.อ. ๕/๒๕๔/๑๘)

“ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงใช้ที่นอนสูงและประณีต ดังนี้

๑. เตียงตั้งที่มีขาสูงเกินขนาด ๘ นิ้วพระสุคต (อาสนทํ)
๒. เตียงตั้งที่มีขาเป็นรูปสัตว์ร้าย (ปุลลงโก)
๓. พรหมชนสัตว์ที่มีขนยาวเกิน ๔ นิ้ว (โคนโก)
๔. พรหมชนแกะลายวิจิตร (จิตตโก)
๕. พรหมชนแกะสีขาว (ปฏฐิกา)
๖. พรหมลายดอกไม้ (ปฏฐลิกา)

๗. พุกยัดนุ่น (ตุลิกา)
๘. พรหมชนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้าย [เช่น ราชสีห์ และเสือ] (วิกติกา)
๙. พรหมชนแกะมีชน ๒ ด้าน (อุฑธโลมี)
๑๐. พรหมชนแกะมีชนด้านเดียว (เอกนตโลมี)
๑๑. พรหมทอด้วยไหมปนปานขลิบด้วยรัตนะ (กมุขิสสุ)
๑๒. พรหมทอด้วยไหมล้วนขลิบด้วยรัตนะ (โกเสยย์)
๑๓. พรหมชนแกะขนาดใหญ่ที่นางรำ ๑๖ คนยืนพ่อนรำได้ (กุตตก)
๑๔. พรหมปูหลังช้าง (หตุตตุถ)
๑๕. พรหมปูหลังม้า (อสุตตุถ)
๑๖. พรหมปูรถ (รถตุถ)
๑๗. พรหมหนังเสือดำที่ปูสองสามชั้น (อชินปปเวณิ)
๑๘. พรหมอย่างดีที่ทำด้วยหนังชะมด (กทลิมคปวรปจตุถ)
๑๙. ที่นอนมีเพดาน[สีแดงหรือสีขาว] (สอตุตรจจ)
๒๐. ที่นอนมีหมอนแดง ๒ ข้างเตียง [คือ หมอนหนุนศีรษะและหมอนหนุนเท้า]
(อุกโตโลหิตกุปธาน)

[ภิกษุ] รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ”

ที่นอนสูงคืออะไร

ที่นอนสูง คือ เตียงที่มีความสูงเกินขนาด ๘ นิ้วพระศอก ซึ่งเทียบได้กับ ๒ ฟุต (24") ของช่างไม้ ส่วนความกว้างใหญ่ของเตียงไม่มีกำหนดไว้แน่นอน ดังคำอธิบายในอรรถกถาและฎีกาว่า

อุจจาसनุนติ ปมาณาทิกุนต์ วุจจติ.

(ขุ.ขุ.อ. ๒๘)

“เตียงเกินขนาด เรียกว่า ที่นอนสูง (อุจจาसन)”

อุจจาसनมหาसनานีติ เอตถ อุจจาसनุนติ ปมาณาทิกุนต์ มณจ.

(วิ.ม.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙)

“ในคำว่า อูจาสยนมมหาสยนาหิ (ที่นอนสูงและประณีต) นี้ :-

คำว่า อูจาสยนํ (ที่นอนสูง) หมายถึง เตี้ยงที่เกินขนาด”

**ปมาณาติกุกนุตาสนฺนติ “อฏฐงฺกุลปาทํ กาเรตพฺพํ สุตตงฺกุลเณติ
วุตตปฺปมาณโต อติกุกนุตาสนํ.**

(ที.สี.อภิวนวฏีกา ๑/๑๕/๔๔๒)

“คำว่า ปมาณาติกุกนุตาสนํ (อาสนะเกินขนาด) คือ อาสนะที่เกินขนาดจากขนาดที่ตรัสไว้ว่า อฏฐงฺกุลปาทํ กาเรตพฺพํ สุตตงฺกุลเณ (พึงให้ทำขา [เตี้ยหรือต้ง] สูง ๘ นิ้วด้วยองคุลีของพระสุคต)”

**สุคตวิทฺตติยาติ สุคตวิทฺตติ นาม อิทานิ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส ติสฺโส วิทฺตติโย,
วทฺธกัณหตฺเถน ทิยทฺโธ หตฺโธ โหติ.**

(วิ.มหา.อ. ๒/๓๔๘/๖๑)

“ขึ้นชื่อว่าคืบพระสุคต เท่ากับ ๓ คืบของบุรุษปานกลางในปัจจุบัน

คือ เท่ากับ ๑ ศอกครึ่ง (๑.๕ ศอก) ด้วยศอกของช่างไม้”

**อฏฐงฺกุลํ สุตตงฺกุลเณติ เอตฺถ สุตตงฺกุลํ นาม อิทานิ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส
ตีณิ องฺกุลานิ, เตน สุตตงฺกุลเณ อฏฐงฺกุลํ วทฺธกัณหตฺถปฺปมาณนฺติ อตฺโธ.**

(กฺงฺขา.อภิวนวฏีกา ๒๙๗)

“ในคำว่า อฏฐงฺกุลํ สุตตงฺกุลเณ (มีขนาดยาว ๘ นิ้วด้วยองคุลีของพระสุคต)

ขึ้นชื่อว่า องคุลีของพระสุคตเป็น ๓ นิ้วของมัชฌิมบุรุษในกาลนี้ หมายความว่า
ขนาดยาว ๘ นิ้วด้วยองคุลีของพระสุคต มีขนาด ๑ ศอก [คือ ๒ ฟุต = 24"] ของช่างไม้”

ที่นอนประณีตคืออะไร

ที่นอนประณีต คือ ที่นอนอันไม่เหมาะสม หรือ พรหมที่ใช้ปูลาดอันไม่เหมาะสม
ดังข้อความว่า

มหาสยนฺนติ อกปฺปิยสยนํ อกปฺปิยตฺถรณญจ.

(ขุ.ขุ.อ. ๒๘)

“คำว่า มหาสยนํ (ที่นอนประณีต) คือ ที่นอนอันไม่เหมาะสม

หรือ พรหมที่ใช้ปูลาดอันไม่เหมาะสม”

มหาสยन्नติ อกปิยตุถรณ์.

(วิ.ม.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙)

“คำว่า มหาสยन्न (ที่นอนประณีต) คือ พรหมที่ใช้ปูลาดอันไม่เหมาะสม”

สมณสารูปปรหิตตุตา คหฺภูเจหิ จ เสฏฺฐสมฺมตตุตา อกปิยปจฺจุตฺถรณ์

“มหาสยन्नติ อิธาริเปตฺตนติ ทสฺเสตฺถ์ “อกปิยตุถรณ์นติ วุตฺต.

(ที.สี.อภิวนวฎีกา ๑/๑๐/๔๒๕)

“ท่านกล่าวว่า อกปิยตุถรณ์ (พรหมที่ใช้ปูลาดอันไม่เหมาะสม) เพื่อแสดงว่า

พรหมที่ใช้ปูลาดอันไม่เหมาะสมถูกประสงค์เอาไว้เป็นที่นอนประณีตในที่นี้

เพราะปราศจากสมณสารูป (ไม่สมควรแก่สมณะ)

และเพราะเหตุผลทั้งหลายสมมุติว่าดีเลิศ”

ความแตกต่างกันระหว่างที่นอนสูงกับที่นอนประณีต

- ที่นอนสูง

ได้แก่ ข้อ ๑ เพียงตั้งที่ขามีความสูงเกินขนาด ๘ นิ้วของพระสุคต (อาสนุที)

และ ข้อ ๒ เพียงตั้งที่มีขาเป็นรูปสัตว์ร้าย (ปลุลงโก)

- ที่นอนประณีต

ได้แก่ ข้อ ๓-๒๐ : ข้อ ๓. พรหมชนสัตว์ที่มีขนยาวเกิน ๔ นิ้ว (โคณโก) เป็นต้น จนถึง

ข้อ ๒๐. ที่นอนมีหมอนแดง ๒ ข้างเตียง [คือ หมอนหนุนศีรษะและหมอนหนุนเท้า (อุภโตโลहितฎูปธาน)] เป็นที่สุด

ดังข้อความว่า

อาสนุที ปลุลงโก อุจฺจาสยन्नํ. เสสา มหาสยन्नํ.

(ชุทฺท.อภิวนวฎีกา ๑๘๗)

“อาสนุทีและปลุลงโกจัดเป็นที่นอนสูง ประเภทที่เหลือเป็นที่นอนประณีต”

ลักษณะของอาสน์ที่และปลั้กกะ มีกล่าวไว้ในพระบาลีและอรรถกถา ดังต่อไปนี้

อาสนุที นาม อติกุนตปุปพมาณา วุจฺจติ.

ปลลฺลโก นาม อาหริเมหิ วาเลหิ กโต โหติ.

(วิ.ภิกขุณี. ๓/๙๘๔/๑๔๑)

“ที่ชื่อว่า อาสน์ที คือ เตียงตั้งที่เกินขนาด

ที่ชื่อว่า ปลั้กกะ คือ เตียงตั้งที่ทำด้วยรูปสัตว์ร้ายที่นำมาใส่ไว้”

อาสนุทีติ สุตตงฺกุเลน อติเรกฏฐุคฺคฺลปาทกานิ มณฺจปฺปฺฐานิ.

ตตฺถ ปิฐํ นาม มณฺโজ วิว นาดิทีฬิ.

(ชุทฺท.อภิณหฎฺฐิกา ๑๘๗)

“คำว่า อาสนุที เป็นเตียงหรือตั้งที่มีขาสูงเกิน ๘ องคุลี ด้วยองคุลีของพระสุคต

ในเรื่องนั้น ที่ชื่อว่าตั้ง ไม่ยาวนักเหมือนเตียง”

ปลลฺลโกติ ปาเทสุ วาพฺรุปานิ จเปตฺวา กโต.

(วิ.ม.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙)

“คำว่า ปลลฺลโก (เตียงตั้งที่มีขาเป็นรูปสัตว์ร้าย)

คือ เตียงตั้งที่สร้างแกะรูปสัตว์ร้ายไว้ที่ขา”

ถ้าเปรียบเทียบกับยุคปัจจุบัน มีข้อกำหนดดังต่อไปนี้

๑. คำว่า ที่นอนสูง หมายถึง นับความสูงของเตียงตั้งแต่ขาเตียงเป็นต้นไป ไม่รวมฟูก

๒. ถ้าหากใช้ฟูกหรือที่นอนที่ทำด้วยนุ่นสูง ๑๐ นิ้ว ปูกับพื้น นำมาใช้เป็นที่นอนเพื่อรักษาศีล ๘ **ไม่ได้** เพราะนอนแล้วรู้สึกนุ่มสบาย ดังนั้น ฟูกหรือที่นอนที่ทำด้วยนุ่นจะหนักหน่วงก็ตามจึงไม่สมควร แต่ในปัจจุบันมีฟูกที่ทำด้วยยางพารา โฟม โยสังเคราะห์ โยมะพร้าว หรือฟูกแบบสปริง ฟูกเหล่านี้ถือว่าใช้ได้ เพราะไม่นุ่มเท่ากับฟูก/ที่นอนยัดด้วยนุ่น

๓. ตามข้อ ๑๙ ที่นอนมีเพดาน ในคัมภีร์อรรถกถาระบุว่าเป็นสีแดงหรือสีขาว แต่ปัจจุบันมีได้หลากสี แม้เพดานผ้าสีอื่นที่ทอมีได้ระบุไว้ก็ถือว่าไม่สมควร เพราะลักษณะของวินัย คือ การตั้งอยู่ในความหนักเป็นหลัก ตามคำกล่าวในคัมภีร์อรรถกถาพระวินัยว่า

อปีจ ครุกลหุเกสุ ครุเก ฐาตพพุนติ เอตํ วินยลกุขณํ.

(วิ.มหา.อ. ๒/๙๒/๒๙๖)

“อนึ่ง ลักษณะนี้ว่า ในวินัยที่หนักและเบา

ภิกษุควรดำรงอยู่ในวินัยที่หนัก เป็นลักษณะของวินัย”

๔. ตามข้อ ๒๐ ที่กล่าวถึงหมอน ๒ ใบ คือ หมอนแดงที่ใช้หนุนศีรษะและหนุนเท้า แต่ในปัจจุบันยังมีหมอนข้างไว้กอดนอนอีกด้วย หมอนชนิดนี้สมควร เพราะท่านห้ามเฉพาะหมอน ๒ อย่างเท่านั้น ไม่ได้ห้ามหมอนข้าง

๕. ความกว้างของเตียง มิได้มีกล่าวระบุไว้โดยตรง ดังนั้น เตียงที่มีความกว้างพอสำหรับคนนอน ๒ คน เป็นต้นไป จึงสมควร

ปาฬิปาโมกข์

๑๐ ส.ค. ๒๕๖๖